

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

**РЕЧОВІ ПРАВА
(силабус навчальної дисципліни)**

Галузь знань	08 право
Спеціальність	081 Право
Освітня програма	Право
Форма навчання	денна
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова викладання	Українська
Курс/семестр	4-й курс 7 семестр
Кількість кредитів ЄКТС	5
Кількість модулів	7-й семестр – 2
Кількість змістовних модулів	7-й семестр – 2
Розподіл за видами занять та годинами навчання	Лекції: 7-й семестр - 8 години Практичні/семінарські: 7-й семестр – 6 години Самостійна робота: 7-й семестр – 136 годин
Форма підсумкового контролю	7-й семестр - іспит
Факультет	Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра	Кафедра права (702)
Викладач	Федосенко Наталія Анатоліївна, к.ю.н., старший викладач
Контакти викладача	n.fedosenko@khai.edu
Посилання на курс в Mentor	https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=3774
Консультації	Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру кожного вівторка та п'ятниці з 14.00 до 15.30 в кабінеті № 205. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

ОПИС КУРСУ

Навчальна дисципліна «Речові права» призначена для студентів третього курсу кафедри права.

Метою навчальної дисципліни є поглиблене вивчення студентами центрального інституту приватного права - права власності, а також інституту речових прав на чуже майно.

Її змістом є речі як об'єкти цивільних прав, їх класифікація, система речових прав, право власності, способи набуття та припинення права власності, набувальна давність, види права власності, речові права на чуже майно: право володіння, сервітуту (речові та особисті), емфітевзис, суперфіцій тощо.

Особлива увага при вивченні курсу приділяється інституту права приватної власності,

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

механізмам захисту права приватної власності, підставам його виникнення та припинення.

Також важливим при вивченні цієї дисципліни є порівняння юридичних конструкцій цивільного права України з юридичними конструкціями сучасного права країн Європи, проблеми та перспективи розвитку вітчизняного речового права, аналіз судової практики щодо захисту права власності та захисту речових прав на чуже майно.

Мета курсу : ознайомити студентів з основними положеннями про речові права; ознайомити з історією виникнення юридичних конструкцій речового права і проблемами їх правового регулювання у сучасності.

Завдання: усвідомлення студентами необхідності вивчення інституту права власності та інституту речових прав на чуже майно; формування у студентів наукового світогляду і правової культури, які сприяють вибору правильної правової поведінки у сучасному світі; ознайомити студентів з правовим регулюванням речових прав у зарубіжних країнах; навчити надавати правильну правову кваліфікацію у спірних ситуаціях щодо захисту речових прав.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен знати:

- основні теоретичні поняття про речові права;
- систему та зміст джерел, що регулюють речові права;
- підстави виникнення і припинення речових прав;
- захист речових прав. вміти:
- застосовувати отримані теоретичні знання на практиці;
- аналізувати судові рішення щодо захисту речових прав.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК9. Здатність працювати в команді.
- ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК).

- СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

- СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.
- СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.
- СК4. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.
- СК 7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
- СК 8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
- СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
- СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
- СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
- СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.
- СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання:

- ПРН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
- ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.
- ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
- ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
- ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
- ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.
- ПРН 7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
- ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
- ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
- ПРН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

- ПРН 11. Володіти базовими навичками риторики.
- ПРН 12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
- ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
- ПРН 17. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи.
- ПРН 18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
- ПРН 19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.
- ПРН 20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
- ПРН 21. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.
- ПРН 22. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.
- ПРН 23. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
7-й семестр					
Модуль 1					
Тема 1. ПОНЯТТЯ І СИСТЕМА РЕЧОВИХ ПРАВ	4	2	2	-	-
Тема 2. РЕЧІ ЯК ОБ'ЄКТИ РЕЧОВИХ ПРАВ	-	-	-	-	-
Тема 3. ПРАВО ВЛАСНОСТІ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	2	2	-	-	-
Тема 4. СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ. ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	2	-	2	-	-
Судова Практика Щодо Захисту Права Власності.	34	-	-	-	34
Судова Практика Щодо Захисту Речових Прав На Чуже Майно	34	-	-	-	34
Модуль 2.					
Тема 5. ВОЛОДІННЯ. ЗАХИСТ ДОБРОСОВІСНОГО НАБУВАЧА	2	2	-	-	-

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

Судова Практика Щодо Захисту Речових Прав На Чуже Майно	34	--	-	-	34
Тема 6. ПРАВА НА ЧУЖІ РЕЧІ	-	-	-	-	
Тема 7. МЕЖІ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	2	-	2	-	-
Тема 8. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕЧОВИХ ПРАВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	2	2	-	-	-
Рецепція Римських Юридичних Конструкцій Речових Прав У Праві України.	34	-	-	-	34
Модульний контроль					
Усього годин	150	8	6	0	136

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Тема 1. ПОНЯТТЯ І СИСТЕМА РЕЧОВИХ ПРАВ

Поняття речового права. Його ознаки. Розмежування речових і зобов'язальних прав. Система речових прав у римському праві. Рецепція римських юридичних конструкцій речових прав у праві України. Система законодавства України про речові права. Система речових прав у цивільному праві України. Класифікації речових прав. Право оперативного управління і право господарського відання як речові права.

Тема 2. РЕЧІ ЯК ОБ'ЄКТИ РЕЧОВИХ ПРАВ

Поняття речі. Класифікація речей. Речі рухомі та нерухомі. Державна реєстрація прав на нерухомі речі. Речі подільні та неподільні. Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками. Речі споживні та неспоживні. Головна річ та приналежність речі. Складові частини речі. Складні речі. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності. Цінні папери.

Тема 3. ПРАВО ВЛАСНОСТІ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Поняття права власності. Зміст права власності. Суб'єкти права власності. Здійснення права власності. Непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності. Первинні та похідні підстави набуття права власності. Підстави припинення права власності.

Тема 4. СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ. ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ. ЗАХИСТ ПРАВА

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

ВЛАСНОСТІ

Визначення спільної власності. Підстави виникнення права спільної власності. Поняття та види права спільної сумісної власності. Характеристика та види сумісної власності. Переважне право купівлі частки в праві спільної часткової власності. Поняття та види права спільної сумісної власності. Право спільної часткової та сумісної власності подружжя. Поділ та виділення майна учасника спільної власності. Припинення права спільної власності. Звернення стягнення на частку в майні, що є спільною частковою або спільною сумісною власністю.

Довірча власність: поняття, проблеми правового регулювання. Досвід зарубіжних країн щодо законодавчого закріплення права довірчої власності. Засоби захисту права власності. Самозахист. Превентивний захист. Віндикаційний позов. Особливості віндикації грошей та цінних паперів. Негаторний позов (підстави, зміст, умови). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності. Відшкодування шкоди, завданої власникові.

Модуль 2.

Тема 5. ВОЛОДІННЯ. ЗАХИСТ ДОБРОСОВІСНОГО НАБУВАЧА

Володіння у римському праві. Посесорний захист у Стародавньому Римі. Концепція володіння у Цивільному кодексі України. Право володіння чужим майном. Виникнення і припинення права володіння. Захист володіння. Набувальна давність та її умови. Добросовісність володіння і набувальна давність. Поняття і значення добросовісності набувача від неуповноваженої особи. Захист добросовісного набувача за цивільним правом України. Поняття добросовісного володіння. Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Розрахунки при витребуванні майна з чужого незаконного володіння.

Тема 6. ПРАВА НА ЧУЖІ РЕЧІ

Походження речових прав на чужі речі у римському праві.

Класифікація прав на чужі речі за цивільним правом України. Речовий та абсолютний характер права на чужі речі. Сервітути особисті та земельні. Підстави встановлення сервітутів. Захист сервітутів. Особисті сервітути та проблеми їх правового регулювання. Емфітевзис. Суперфіцій.

Тема 7. МЕЖІ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Поняття меж здійснення права власності. Рівність умов здійснення прав власниками. Можливість обмежень прав власника. Особливості здійснення

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» Гуманітарно-правовий факультет Кафедра права (702)

права власності на національні, культурні та історичні цінності.

Тема 8. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕЧОВИХ ПРАВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Речові права у римському праві: загальний огляд. Правове регулювання речових прав у Німецькому цивільному уложенні (БОВ). Правове регулювання речових прав у Цивільному кодексі Франції. Речові права у австрійському Цивільному кодексі (АБОВ). Абстрактна і каузальна модель переходу права власності. Система речових прав в англо-американській системі права: загальний огляд.

Матеріально-технічне (програмне) забезпечення дисципліни (за необхідності)

Сторінка курсу на платформі **Mentor** (персональна навчальна система)

На сайті НАУ розміщено курс «Сімейне право», який включає: лекції, практичні завдання, ситуаційні завдання, презентації, рекомендовану літературу та законодавство.
<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=3774>

Методи контролю

Під час вивчення дисципліни застосовується поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час семінарських, практичних занять та якості виконання індивідуальної і самостійної роботи та передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого модуля навчальної дисципліни.

Поточний контроль – проведення семінарських занять, відпрацювання академічних заборгованостей.

Поточний контроль під час проведення семінарських занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого навчального (змістового) модуля навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з певного навчального (змістового) модуля та оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану індивідуальну, самостійну та модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль – виставляється як сума балів з усіх модулів навчальної дисципліни та обраховується, як правило, як середнє арифметичне складових модулів. По закінченню вивчення навчальної дисципліни студент складає семестровий залік (5 семестр) та семестровий іспит (6 семестр).

Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

Досягненню ними належного рівня **компетентності**, який за підсумками навчання визначається за такими критеріями:

Відмінний рівень компетентності (90-100): студент має системні знання, глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових джерел.

Добрий рівень компетентності (75-89): студент має ґрунтовні знання навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямках впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.

Достатній рівень компетентності (60-74): студент має базові знання з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (рис, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.

Недостатній рівень компетентності (0-59): студент має фрагментарні знання, що базуються на попередньому досвіді, але не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);
- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напрямку 20 балів);
- участь (прослуховування) не менше у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);
- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» Гуманітарно-правовий факультет Кафедра права (702)

- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);
- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);
- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження - дидактичний матеріал);
- проведення правоосвітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);
- написання реферату (5 балів);
- участь у не менше 3 заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);
- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування студентами результатів вивчення дисципліни «Сімейне право» є:

- усний виступ;
- виконання письмового завдання;
- тестування;
- есе, дайджест;
- реферат;
- складання словника основних термінів, що визначені програмою курсу;
- ведення опорного конспекту лекцій;
- письмова самостійна робота;
- інші види навчально-наукової роботи (участь у гуртках, наукових конференціях тощо);
- підсумкова модульна робота;
- комплексна контрольна робота;
- залік;
- екзамен.

РЕГУЛЯЦІЯ І ПОЛІТИКИ КУРСУ

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущенні завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених «Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

(<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються «Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenty/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій;
2. Навчально-методичний забезпечення дисципліни (НМКД);
3. Матеріали для самостійної роботи студентів;
4. Інтернет-сторінки міжнародних та регіональних органів.

Рекомендована література:

- . Конституція України від 26 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141; з наступними змінами і доповненнями.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-41. – Ст. 356; з наступними змінами і доповненнями.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144; з наступними змінами і доповненнями.
5. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року № 1906-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 50. – Ст. 540.

**Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра права (702)**

6. Про дію міжнародних договорів на території України: Закон України від 10.12.91 // Відомості Верховної Ради України. –1992.– № 10. – Ст.137.
7. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. – К.: Юрінком Інтер, 2002.Кн. 1 – 720 с.
8. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 520 с.
9. Стефанчук Р.О. Цивільне право України. Посібник / Стефанчук Р.О. / Київ: Прецедент, – 2005, – 448 с.
10. Цивільне право України: В 2-х томах. Том 2: Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – 832 с.
11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т.: Т. І. – 2-е вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 1088 с.
12. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: Підручник. Вид.3. перероб. і доповнене. – К.: Істина, 2011 – 808с.
13. Цивільне право: підручник: у 2т. /В.І. Борисова (кер.авт.кол.) Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.: за ред.. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, Л. Яроцького. – Х.:Право, – 2011. – Т.2. – 656с.
14. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. – К.: Видавництво Ліра-К, 2018. – 736 с.
15. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. Луцьк: ЛНТУ, 2017. – 267 с.
16. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / Мін-во освіти і науки України, Нац. авіаційний ун-т; за заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К.: Ліра, 2015. – 1024